

Posudek na disertační práci

Stanislav Vejvar: Dějiny tělovýchovné organizace Orel v Čechách 1909-48. FF UK, Ústav českých dějin, Praha 2014.

Sportovní a tělovýchovné spolky, vznikající od druhé poloviny 19. století, nebyly jen prostorem k utužování fyzické zdatnosti, ale významným způsobem vstupovaly do veřejného a také kulturního dění a tvořily nepominutelnou součást politicko-ideových táborů. Na přelomu 19. a 20. století jsme svědky formování samostatné tělovýchovné organizace také v katolickém prostředí, která dostala podle slovinského vzoru název Orel. Na rozbor dějin tohoto spolku se soustředí disertační práce Stanislava Vejvara. Své pojednání však omezil pouze na Čechy a ponechává tak prakticky zcela stranou mimo jiné Moravu a Slezsko, kde byl přitom spolek početně i vlivově nejsilnější. V jen minimální podobě se autor věnuje komparaci mezi českým a moravským prostředím a jejím diferenciacím.

Jednotlivé kapitoly, do nichž je práce chronologicky členěna, podávají velice detailní rozbor etablování Orla, který se odehrává v reakci na rostoucí projevy antiklerikalismu v české společnosti na konci 19. století, jeho strukturalizaci v podobě členění do jednotlivých žup a také historii činnosti, například v rámci organizace sletů. Připomíná také význam zakladatelských osobností spolku, samozřejmě v největší míře Jana Šrámka, inspirační zdroje ze slovinských katolických kruhů nebo vývoj členské základny. Orel nefungoval jen jako místo k organizaci tělesných cvičení, ale také jako prostor k utužování kolektivní katolické identity, světonázorové a kulturní sounáležitosti věřících. Logicky tak měl větší úspěchy v regionech s vyšší religiozitou. Velký důraz proto Vejvar klade na zpracování vývoje spolku ve východních Čechách. Připomněl i význam vlastenecké výchovy v řadách spolku, který vedl po nacistické okupaci k angažovanosti příslušníků Orla v rámci domácí i zahraniční rezistence, kdy k obětem perzekuce patřili kupř. náčelník Orla Vojtěch Jílek nebo augustiniánský kněz Augustin Schubert, duchovní rádce Orla. K členům Orla patřili i někteří členové výsadek, kteří se podíleli na provedení atentátu na Heydricha (např. Jan Kubiš a Josef Bublík). Vejvar se pak v závěru soustředil i na stručné mapování období po roce 1945, jehož rámec byl vytýčen limity poválečné demokracie a stupňujícím se vlivem komunistické strany na dění ve státě. V práci zmiňuje také konfliktní pole aktivit Orla, kterými bylo vymezování se vůči názorovým oponentům z národně-liberálního tábora (tělovýchovný spolek SOKOL), socialistického prostředí (DTJ) a od počátku 20. let také příslušníků nově vzniklé církve československé.

Práce odráží bezpochyby hluboký zájem autora o téma, což se pozitivně odráží v množství prostudovaných materiálů. Autor zůstává primárně na popisné úrovni činnosti spolku, k níž využil pramenný materiál zejména z provenience oddělení tělesné výchovy a sportu Historického muzea a Archivu Orla v Brně a také relevantní literaturu. Z koncepčního hlediska mi v této práci ovšem chybí hlubší analýza dosahů aktivit Orla. Stanislav Vejvar možná až příliš podlehl detailnímu rozboru orelských aktivit a ocenil bych proto větší nadhled při zpracování materiálu. Zajímavý kontext, který zůstal ve Vejvarově práci nevyužit, nabízel třeba zasazení činnosti spolku do vývoje církevně-politických poměrů, stejně jako zohlednit pohled, jaký měly na činnost Orla státní orgány. Zasazení do širšího kontextu by podle mého názoru umožnilo přesněji formulovat místo a roli Orla zejména v meziválečné republice. Takový obecnější pohled se - kromě jiných příležitostí - nabízel například v rámci kapitoly k orelskému sletu během svatováclavských miléniových oslav v roce 1929. Symbolickou hodnotu přinášel především fakt, že velká manifestace Orla proběhla v československé metropoli, jejíž obyvatelstvo bylo naladěno spíše protikatolicky, a navíc v době, kdy se připomínal svátek M. Jana Husa. Mohutně inscenované svatováclavské oslavy, kde se projevila součinnost mnoha katolických spolků, přispěly ve svém důsledku k větší integraci katolicismu do české národní společnosti. Se stabilizací poměrů se mění také akcenty v náboženských poměrech i ve vztahu církve a státu, takže se mohl autor zaměřit i na postižení této změny ve světle vývoje katolické tělovýchovy, která, jak jsem již naznačil, zasahovala i do dalších sfér náboženského života. Očekával bych zde také rozbor národnostní politiky, praktikované v rámci spolku, např. záležitosti vztahů k německé katolické tělovýchově, která byla rovněž navázána úzce na politickou stranu, konkrétně německou křesťansko-sociální stranu a "Deutscher christliche Turnverband" měl silné organizace na česko-moravském pomezí. Zajímavá by byla také charakteristika role "Orla" při podpoře českých duchovních tradic a při inscenaci náboženských slavností, protože díky tomu politický katolicismus a jeho složky překonávaly kritiku kvůli malé národní angažovanosti. Uvítal bych v této souvislosti například důkladnější rozbor významu Katolického sjezdu v roce 1935 (nejen větou, že příslušníci Orla "drželi čestnou stráž po boku církevních knížat"... /s. 20/). Oceňuji však, že se autor pokusil prezentovat Orel ve vztahu k Československé straně lidové a k církevnímu milieu. Z hlediska dalšího výzkumu považuji právě tato zběžně načrtnutá témata za inspirativní, které by bylo možné dále prohloubit a rozvést.

Ucelené dějiny tohoto spolku v historiografii dosud chyběly a Vejvarův přehled dějin Orla, byť jen v Čechách a v popisné formě, představuje práci, která zaplňuje jedno z bílých míst dějin spolků i obecnějších pohledů na církevní dějiny první poloviny 20. století. Pokud

by však chtěl autor práci vydat v knižní podobě, tak doporučuji její výraznější přepracování.
Přes zmíněné výhrady však **doporučuji práci k obhajobě.**

Doc. Mgr. Jaroslav Šebek, Ph.D.

Prosecká 76

190 00 Praha 9